

ענין ביטול חמץ ובעלות על ממון

לע"נ דודי ר' חיים בן יצחק אייזיק ז"ל

נפטר ב"ט אלול התשנ"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

הגמ' במסכת פסחים בדף ד : אומרת ד" בדיקת חמץ דרבנן כיוון דמאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה" וכתב שם רש"י ד"ה "בביטול בעלמא": "דכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו והשבתה דלב היא השבתה" והקשה עליו שם תוס' ד"ה "מדאורייתא" שא"א ללמוד מן "תשביתו" את דין ביטול חמץ ולכן לומד הוא שביטול נפקא מהפס' "לא יראה לך" – אבל אתה רואה של אחרים. וכיוון שכל ענין הביטול הוא הפקר שמפקיר את החמץ וממילא אינו שלו ואינו עובר עליו (וממילא יוצא גם שלפי תוס' ענין הביטול אינו קיום מצות השבתת חמץ כרש"י י אלא רק דרך להנצל מאיסור בל יראה ובל ימצא).

הרמב"ן הקשה טובא על שיטת תוס' זו שביטול הינו הפקר. שאם כן מדוע לא קראה הגמ' לביטול הפקר כמו שזכר דין הפקר בהרבה מקומות בש"ס. וכן הפקר צריך להעשות בפני שלושה אנשים ובביטול סגי שיבטל בליבו, שכן שמנוסח הביטול "לבטיל ולהוי כעפרא" לא משמע לשון הפקר. ועוד הקשה טובא עיי"ש.

ולכן מפרש הרמב"ן שענין הביטול הוא ביטול בליבו ונלמד מהא דתני ר' ישמעאל שני דברים אינם ברשותו של האדם ועשאן הכתוב כאילו ברשותו וכו', שבאמת איסורי הנאה כמו החמץ אינם ממון, ולא נחשבים כשלו. וא"כ מתוך שמ"מ עובר בב"י וב"י מי שמשעה חמץ בביתו מפני שדעתו עליו והוא רוצה בקיומו, וממילא כל שצריך לעשות בשביל לצאת יד"ח הוא שתסכים דעתו לדעת התורה ויחשוב שאינו רוצה בקיומו של החמץ ויהא מוצא מרשותו לגמרי ולא יהיה בו דין ממון. והוי זה יאוש מפני איסורו של החמץ והוי טפי מהפקר. ומהני ביטול גם לר"י הגלילי שסובר שחמץ מותר בהנאה ויש בו דין ממון, כיוון שהוי טפי מהפקר שמהני גם הוא לצאת יד"ח בפסח (ומ"מ נלמד שזו צורת הביטול מהא שלרבנן חמץ אסור בהנאה ואינו ממון ומ"מ עובר עליו, וע"כ עובר מפני שדעתו עליו. ואחרי שנלמד טעם האיסור לרבנן י"ל דה"ה לר"י הגלילי ולכן הביטול הזה מהני גם לשיטתו. דמסתמא בזה לא חלק על רבנן אלא רק בחמץ אי מותר בהנאה או לא). הסבר זה בדין ביטול יכול להיות גם שי' רש"י ומ"מ יש לזכור שהרמב"ן חולק

על רש"י בסוגיין בשני דברים. א) שלרש"י ביטול נפקא "מתשבתו" והרמב"ן מסיק שביטול נלמד מן הפסי "לא יראה לך" אבל אתה רואה של אחרים וכו'". ב) וכן חולק הרמב"ן על רש"י בענין מ"ש רש"י לגבי המוצא גלוסקא נאה (ו:): שעובר עליה רק כשמשהה אותה. וכי ע"ז הרמב"ן שאין זה נכון אלא שעובר עליה מיד כשמצאה. וידון זה בהמשך.

הריטב"א בשם הרא"ה וכן הר"ן מפרשים שהביטול הוא מדין הפקר כתוס' ועל השאלה שהפקר בעי ג' וכאן סגי במבטל בליבו ענה הריטב"א שמדאורייתא סגי בליבו וזימנין אוקמוה רבנן אדין דאורייתא כמו דאיתא בכמה דוכתי עיי"ש.

ולענין זה שאין מלשון "לבטל ויהיה חשוב כעפרא דארעא" לא משמע לשון הפקר ענה הריטב"א דשאני חמץ דשורת הדין שאינו ברשותו ובסילוק שמסתלק ממנו כבר חשוב כהפקר. וכן תי' בר"ן ואם נאמר שזה גם הפשט בתוס' אז מתורצות בזה כל קושיות הרמב"ן חוץ מן האחרונה. בכך שאין זה כאן הפקר רגיל אלא הפקר מיוחד לחמץ.

המהר"ם חלאווה מתרץ את שיטת ר"ת ע"י יסוד אחד עיקרי שדיני ההפקר שאינם נמצאים בביטול שייכים בהפקר רגיל שיש בו זוכה ומקבל משא"כ כאן בביטול שאסור לכל, וכל אחד מבטלו מרשותי ואין זוכה ומקבל, ולכן סגי שיהא בליבו, ולכן לא נקרא "הפקר חמץ" אלא "ביטול חמץ". וכן מודה כאן ר' יוסי שמיד כשיוצא מפיו הבטול כבר יצא מרשותו ולא בעי שיזכה בו אחר כדי שיצא מרשותו.

ועי' במס' סוכה ל"ה ע"א במשנה דאתרוג של ערלה פסול חד אמר לפי שאין בו היתר אכילה וחד אמר לפי שאין בו דין ממון והסיקה הגמ' דלכ"ע בעי היתר אכילה ופליגי בדבר שראוי לאכילה אך אין בו דין ממון כמו מעשי"ש לר"מ דאמר ממון גבוה הוא. דמר סבר כיון דראוי לאכילה "לכס" קרינן ביה ומר סבר דכיון דאין בו דין ממון לא קרינן ביה "לכס". וכתב הריטב"א דפירוש זה אינו נכון וכ' בטעם השני מדוע ליתא להאי תירוץ "ודאי כל מידי דהוי דידיה וברשותיה דלית ביה זכות לאחרים "לכס" קרינן ביה". ודייקו מכך דס"ל להריטב"א דיש בעלות על איסורי הנאה. וא"כ קשה טובא מהא, על מה שתי' את שיטתו שכאן סגי בהפקר חלש כיון דהחמץ ממילא אינו ברשותו, ומשמע שאינו ברשותו מצד זה שהוי איסור הנאה כמו שכי' בר"ן וברמב"ן וכן נראה פשוט דלכ"ע הוי זו הסברא שחמץ אינו ברשותו של אדם ואין סברא אחרת בשום אחד מהראשונים. וכ"כ להדיא בריטב"א (ו:) בד"ה "שני דברים", (וכן משמע מהגמ' בפטות ששאלה "ונבטליה בשית" וענתה "כיון דאיסורא דרבנן עלויה כדאורייתא דמי ולא ברשותיה קיימא ולא מצי מבטיל" ושם מדובר על איסורי הנאה מדרבנן ומתוך שאמרה זאת הגמ' בסתמא: "כיון דאיסורא דרבנן עלויה" משמע שהוי אותו איסור כמו בתשובת הגמ' לזה כיון שאינו ברשותו מפני ששני דברים אינם ברשותו של אדם וכי' וא"כ גם שם מיירי באיסורי הנאה). וכ"כ בריטב"א בהדיא. וראיתי שכיוונתי בשאלה זו למקור חיים סי' תל"א אות ג' שהקשה כך ותי' דחמץ בפסח מקרי אינו ברשותו בגלל מצות תשבתו שהכל מצווים לבערו והוי טפי אינו ברשותו משאר איסורי הנאה. ותי' זה כמה שכתבתי לא משמע שהריטב"א סובר כך וכן לא משמע מהגמ'. וצ"ע.

ולכאורה אפשר לתרץ דאין ללמוד מהריטב"א בסוכה דיש בעלות על איסורי הנאה דהריטב"א קאי על פירוש הראב"ד שפירש שלחד מ"ד בגמ' כיון שהוי אסור באכילה לא הוי "לכס" ולחד מ"ד כיון דאין בו דין ממון ל"ה "לכס" וז"ל: "ואסיקנא דלכ"ע בעי היתר אכילה ע"מ שיקרא "לכס" וכי פליגי בדבר שיש בו דין אכילה ואין בו דין ממון כמו מעש"ש לר"מ דאמר ממון גבוה הוא. דמר סבר כיון דחזי לאכילה "לכס" קרינן ביה ומר סבר כיון דלית ביה דין ממון לא קרי ביה "לכס". "ועל פירוש זה הקשה הריטב"א (א) דלפ"ז כאן מייירי רק בפסול של יום ראשון כיון ד"לכס" נוהג רק ביום הראשון ואילו הפשט הוא דפסול כל שבעה. (ב) וכן הקשה דכל דבר דהוי דידיה וברשותיה דלית ביה זכות לאחרים "לכס" קרינא ביה. ומקושיא זו דייקו שסובר שאיסורי הנאה כיון דהוי ברשותו יש לו שם בעלות עליהם. ולכאורה אפשר לומר דקושיא זו של הריטב"א אינה על דין איסורי הנאה רגילים כמו ערלה, וקאי קושיתו על ההסבר הראשוני של המח' הראשונית שלהם בגמ', אלא הקושיא הולכת על מה שכתב הראב"ד "ואסיקנא" וכי דפליגי בדבר שאין בו דין ממון אך רשאי לאכלו. ודוקא בדבר שרשאי גם לאכלו כתב הריטב"א דהוי מקרי "לכס" אפי' שאין בו דין ממון כיון דהוי ברשותיה ולית לאחרני רשות בו. ועוד אפשר לדייק שכן הוא ממה שהמשיך הריטב"א שם וכתב "תדע דבמעשר שני דפליגי אי הוי לכס או לא היינו לר"מ דאמר מעש"ש ממון גבוה הוא אבל לרבנן דאמרי ממון הדיוט הוא "לכס" קרינן ביה ואע"פ שאין בו דין ממון וזה ראייה גמורה" עכ"ל. ומתוך שהביא הריטב"א ראייתו דוקא ממע"ש ש שהוא דבר שמותר באכילה אך אסור בשימוש אחר נראים הדברים שמה שדיבר בו הריטב"א זה רק בדבר שראוי לאכלו שאז יש לו דין "לכס" לכ"ע על דבר זה אך אין זה נוגע לדינם של איסורי הנאה רגילים שאסורים בכל הנאה.

ומ"מ יעוין בשו"ת בית הלוי חלק א' ס' מ"ח אות י' שהביא את דברי הריטב"א בגרסא אחרת וממנה אכן משמע שסובר שיש בעלות על איסורי הנאה שכתב "ונקוט הראב"ד דברים כפשטן דכיון דלית בהו דין אכילה ודין ממון והו"ל איסורי הנאה לא קרינן בו "לכס" דהא לית ליה בהו מידי ומאן דגזל להו לא הוי גזלן, ול"נ וכו' ותו דכל שהוא שלו ואין בו רשות וזכות לאחרים "לכס" קרינן בו. ולפי גרסא זו משמע דקאי הריטב"א על עצם דינו של הראב"ד וסובר דיש בעלות על איסורי הנאה (יעוין בהקדמתו לספרו ושם כתב שהדברים שהוא מצטט אינם תמיד הגרסא האמיתית אלא משמעות הדברים הנובעים מן הכתוב. וממילא אין לומר כאן שהיתה לו גירסא אחרת בריטב"א אלא כך הוא הפשט שהבין בריטב"א). וגם אם אין קושיא מהריטב"א עדין יש קושיא מהר"ן שפירש בסוגיין כמו הריטב"א שהביטול הוא הפקר ומהני כיון דבין כה אין החמץ ברשותו כיון שהרי אסור בהנאה (-) כך מוכח בלשונו בחידושיו) והנה הובא ב"קהילות יעקב" פסחים ס"י ב' הר"ן בנדריים מ"ז ע"א דסובר שהמדיר את בנו הנאה מנכסיו והוי בנו מודר הנאה מנכסיו מ"מ כשמת זה יורש בנו את נכסיו ונקראים בהם נכסיו שלו. ומשמע שסובר שיש בעלות על איסורי הנאה. (ואין מכאן ראייה לזכיה דאיסורי הנאה כיון דירושה אינה כזכיה אלא שהבעלות מתחלפת מבעלות האב לבעלות הבן ובא הבן במקום אביו), וסותר זה גם עוד ר"ן בנדריים פ"ה. בדין קונם כהנים ולוים נהנים לי יטלו

בע"כ, וכתב שם הר"ן בשם הרשב"א דמוכח משם שאדם שאסר נכסיו על עצמו בהנאה הרי זה כהפקירם וכל הקודם בהם זכה. ומשמע שאין בעלות על איסורי הנאה ולכן הוי הפקר (הובא בשות ביה"ל דהוזכר לעיל).

והובא בשו"ת בית הלוי דלעיל תירוץ הנתיבות סימן הע"ר שתירץ דסובר הר"ן דאיסורי הנאה הוה כיאוש שלא יצא מרשות הבעלים עד דאתי לרשות הזוכה ולכן כתב הר"ן דבן יורש נכסים האסורים לו בהנאה. ומ"מ כל הקודם בהם זכה נתיאש מהם. והקשה עליו שם שא"א לפרש כן בר"ן שזה שכתב הר"ן דהמדיר עצמו הנאה מנכסיו הוה לא הפקר גמור אלא כיאוש שאינו יוצא מרשותו עד דאתי לרשות זוכה דהרי הביא ראייתו מהדין של קונם כהנים זוכים לי, ושם ע"כ מיירי ביצא מרשותו לגמרי דהרי אם לא יצא מרשותו לגמרי אסור לכהנים לקחת כמו במקרה של המודר הנאה מחברו ואין לו מה לאכול שהמדיר יכול להניח אוכל על סלע ולהפקירו ונוטל משם המודר לרבנן. וע"ז קאי התם ר' יוסי שסובר שהפקר אינו יוצא מרשות בעלים עד דזכי בו הזוכה ואסור התם. כיון שזוכה המודר ישירות מהמדיר. וא"כ אי הוי כאן הדין שלא יוצא מרשותו עד דזכי בהו הכהנים אז היה הדין כר' יוסי כאן שאסור לכהנים ליטול, ומתוך שמותר להם ולוקחים בעל כרחו מוכח שיצא מרשותו לגמרי. וא"כ ה"ה למדיר עצמו מנכסיו שיצאו מרשותו לגמרי.

המחנה אפרים (נמצא גם כן שם בביה"ל) תירץ דאיסורי הנאה שאסורים על אדם ממילא בהם כתב הר"ן דהוה ברשותו ויש לו בעלות עליהם. ומה שכתב שהוה הפקר ויוצאים מרשותו זה רק היכא שהפקיר ואסור בעצמו את הדברים עליו שאז יוצא מרשותו לגמרי. וצריך עדיין להבין איך יישב את הר"ן בפסחים דסובר דחמץ אינו ברשותו של אדם כיון דהוה אסור בהנאה.

ותירץ הביה"ל בעצמו דאמנם בנדר עצמו חמיר טפי כאשר הוא נודר בעצמו את הנדר לאסור את עצמו בהנאה שאז יוצא לגמרי מרשותו אולם בסתם נדר כאן במקרה של בן המודר הנאה שכתב בו הר"ן דיש לבן בעלות על הירושה ומקח דידיה. שונה איסור הנאה בנדר מסתם איסורי הנאה שהם אסורים על כל העולם ואילו נדר אסור רק על עצמו, ולכן בסתם איסורי הנאה אין עליהם בעלות כיון שהחפץ הוא חסר ערך שאסור הוא על כל העולם, משא"כ בנדר שאסור החפץ רק עליו אבל מותר לעולם ולכן יש על החפץ שם של חפץ בעל ערך ולכן בעלות יכולה לחול עליו.

וקצת קשה לי על תירוץ זה כיון שאם בעלות חלה על חפץ כתוצאה מהשימוש שהוא יכול להשתמש בו, אז בכגון דא לא שנא נדר ולא שנא סתם איסור הנאה שאינו יכול להשתמש בשניהם. ואי הבעלות היא תוצאה של הערך של החפץ והערך נגזר מזה שיש לחפץ שימוש או לא, אז לא אמור להיות חילוק בין דבר שאסור בנדר לדבר שאסור בהנאה, שהרי דבר שאסור בנדר אסור לו ומותר לעולם. ואילו איסור הנאה אסור לישראל אך כלפי עכו"ם שפיר יש בעיניהם שימוש לחפץ ויש לו ערך, וממילא לפי סברא זו כיון שלעכו"ם יש ערך לאיסורי הנאה יוצא שאמורה להיות בעלות על כל איסורי ההנאה. כמו שדבר שאסור בהנאה בנדר יש עליו בעלות וצ"ע.

ונראה אולי לנסות לתרץ לפי לשון הר"ן שכתב בעניו ביטול חמץ שהוא אסור בהנאה "כי האי גוונא חמץ שאנו לפי שאינו ברשותו של האדם" ואילו בנדרים כתב הר"ן דף מ"ז ע"א "אלא ודאי נכסים דידיה הו"ו ונראה לפי זה להגיד שהמצב של חפץ שאסור בהנאה אצל בעליו הוא מצב של "שלו אך אינו ברשותו" שכיון שאינו יכול להשתמש בו הו

כאילו אינו ברשותו אך כיון שהוא תופס בחפץ נחשב הוא כשלו. ובזה מובנת השיטה שלו בפסחים דכיון שלא הוי ברשותו ומ"מ אפי' שעדין הוי שלו, יספיק הפקר קלוש וגילוי דעת בעלמא ע"מ להפקירו משא"כ בסתם חפץ שבעי הפקר גמור כיון דיכול להשתמש בו והוי ברשותו וכל עוד לא עשה הפקר גמור לא יצא מרשותו כיון שיכול להשתמש בו, משא"כ כאן שממילא אינו משתמש בחפץ. ואין זה סותר את הא דכתב בנדריים שנקראים הנכסים שלו, דנהי דלא הוו "ברשותו", כן הוו "שלו", וכן אין זה סותר את הא דכתב הר"ן בנדריים פ"ה ע"א דמי שהדיר עצמו מנכסיו הוו הפקר והקודם זוכה דאין זה סותר, דכמו שבדף מ"ז ע"א הנכסים הוו דידיה, ומ"מ גובה בע"ח מהם בלא דעתו כמ"ש הר"ן שם כיון שעיקר הבעלות היא הרשות וד בר שכבר לא נחשב ברשותו הוא כהפקר. ולכן באם הוו נכסים שלו רק שאינם ברשותו והוו כהפקר ואין קושיא ממה שהקשה הביה"ל על הנתיבות (שתי' שהוו הפקר רק שאינם יוצאים מרשותו עד שיזכו בהם) כיון שאין זה דומה למודר הנאה מחברו שלר' יוסי אסור לשים על סלע ולהפקיר כיון שר' יוסי החפץ נחשב כברשותו ובעלות מלאה של המפקיר עד שיזכו בחפץ, משא"כ כאן דאין החפץ בבעלות מלאה דאמנם נקרא דידיה אך אינו נקרא ברשותו ולכן בכזה מקרה הוי מותר אף לר' יוסי.

ובזה גם אם נאמר שיש ראייה מהריטב"א בסוכה שיש בעלות על איסורי הנאה, עדיין לא יסתור זה את פירושו בפסחים, דשם מקרי "לכס" כיון דהוא תפוס בחפץ והוי שלו אך מ"מ כאן בפסחים יועיל הפקר קלוש וגילוי דעת בעלמא כיון דאינו ברשותו, (ומכל מקום נראה לכאורה דשם אין הריטב"א מדבר על סתם איסורי הנאה אלא על דברים הראויים לאכילה ולא לשימוש אחר ולכן בהם דין ממון כמה שכתבתי וגם נראה לדייק מלשונו שכתב "דהוי דידיה וברשותיה" כלו' לא רק שהוי שלו ויש שם בעלות על זה, אלא שגם נחשב ברשותו. וזה סותר את מה שכתב הריטב"א בפסחים שהחמץ אינו ברשותו, ולמרות שלפי דרכינו למרות שאינו ברשותו מ"מ נקרא שלו, עדיין אינו ברשותו ולא כמה שכתב הריטב"א בסוכה שהוי גם ברשותו וכדי לישב סתירה זו נראה שוב לומר ששם מדובר בדברים שרשאי לאכלם וממילא כיון שיש לו בהם שימוש הוי גם ברשותו משא"כ שאר איסה"י שבהם אין לו שום שימוש)

ושונה לשונם של הר"ן והריטב"א בענין ביטול חמץ מלשון הרמב"ן שכתב הריטב"א: " שאני הכא דשורת הדין אין חמצו ברשותו ועל כרחו עשהו הכתוב כאילו הוא ברשותו". וכן לשון הר"ן והריטב"א (ו:) בענין "הבודק צריך שיבטל", "אבל חמץ שאני לפי שאינו ברשותו של אדם אלא עשהו הכתוב כאילו הוא ברשותו". דמשמע מהן רק שאין החמץ ברשותו של אדם מלשונו של הרמב"ן שכתב "ואיסורי הנאה אינן ממון ולא קרינן ביה "לך" וכו'" וכן לשונו של רבינו דוד תלמידו של הרמב"ן: "וכל שהוא שאסור בהנאה אינו שלו ולא קרינן ביה "לך" וכו'" וכן כתב משפט לפני זה "מפני שהחמץ מאליו יוצא מרשותו בימי הפסח מפני שהוא אסור בהנאה וכו'" (ו: ד"ה הבודק צריך שיבטל ובמיוחד לשונו של רש"י ו: ד"ה "דלאו ברשותיה הוא" כתב "אינו שלו". ומשמע א"כ בפירוש מרש"י, הרמב"ן ורבינו דוד שהם סוברים דעל איסורי הנאה אין שום בעלות ולא

נקרא דידיה. ואין זה כהר"ן והריטב"א דס"ל דאינו ברשותו אך נקרא שלו ואילו לרש"י ולרמב"ן ור"ד אין החמץ נקרא שלו ואין לו שום בעלות על החמץ. דלא נקרא "דידיה".

ובזה נראה להסביר את מח' הר"ן והריטב"א עם הרמב"ן ורבינו דוד בהסבר דין ביטול חמץ, שהר"ן והריטב"א הסבירו שהוא מדין הפקר דסגי בגילוי דעת בו כיוון שהחמץ אינו ברשותו, ואילו הרמב"ן ורבינו דוד הסבירו: (בלשון הרמב"ן): "אלא שהתורה עשאתו כאלו הוא ברשותו לעבור עליו בבי' לאוין מפני שדעתו עליו והוא רוצה בקיומו. לפיכך זה שהסכימה דעתו לדעת תורה ויצא לבטלו שלא יהיה בו דין ממון אלא שיהא מוצא מרשותו לגמרי שוב אינו עובר עליו דלא קרינן ביה "לך" כיוון שהוא אסור ואינו רוצה בקיומו". כלו' לפי הרמב"ן אין הביטול ענין הפקר מיוחד שמהני רק בחמץ, אלא ענין הביטול הוא הוצאת החמץ מדעתו והסכמת דעתו לדעת תורה שיהא החמץ בעיניו כעפר וכן פ"י רבינו דוד, ופירושיהם דומים קצת לפירוש הריטב"א והר"ן שהרי גם הפקר סך הכל עניינו הוצאת הדבר מרשותו. אלא שהרמב"ן סובר כמו שהובא למעלה שאין שום בעלות על איסורי הנאה וממילא לא היה אדם אמור לעבור כלל על חמץ בפסח כיון שאין כאן "לא יראה לך" כיון שהחמץ אינו שלך. אלא שעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו. וממילא למדנו שאין איסור חמץ קשור לקשר ממוני אלא לקשר שיש בדעתו של האדם ובמוחו עם החמץ, ולכן כל מה שצריך הביטול לעשות הוא לנתק את הקשר הזה. ולכן לפי הרמב"ן והרבנו דוד כל ענין הביטול הוא ענין שבדעתו של אדם שצריך שישוה החמץ לעפר. אך לריטב"א ולר"ן דס"ל דיש שם בעלות על איסורי הנאה ולכן לשיטתם כן יש איזשהו קשר ממוני עם החמץ ולכן הם צריכים להגיע לדין הפקר כאן כדי שלא יקרא החמץ שלו ולכן צריך הביטול, וצריך שיהיה הפקר כדי שיפקיע את בעלותו על החמץ, רק כיון שזו בעלות קלושה כיון שכאיסורי הנאה אינו ברשותו של בעליו ומי שרוצה יכול לקחתו. לכן לא בעי כאן הפקר גמור ככל דיני הפקר, אלא מספיק גילוי דעת בעלמא כדי לבטל בעלותו על החמץ.

היוצא מכל האמור הוא שלר"ן ולריטב"א איסורי הנאה אינם ברשותו של אדם כיון שאינו יכול להשתמש בהם. אך מ"מ מיקרו "דידיה" כיון שהם נמצאים בחזקתו. ואילו לרמב"ן ולרבינו דוד ורש"י, כל הבעלות כולה נגזרת מהשימושים שאדם עושה בחפץ, וממילא באסיה"נ דאינו יכול להשתמש אין לו כלל בעלות ובמילים אחרות אפשר לומר דלרמב"ן ורש"י כל ענין בעלות הוא זכות השימוש ואילו לר"ן וריטב"א יש בענין הבעלות גם מרכיב של תפיסה בחפץ. יותר מסתם זכות שימוש גרידא ולכן סוברים שיש בעלות על איסורי הנאה.

ולבסוף יש להעיר אפילו שמסביר הרמב"ן את ענין הביטול בדומה לרש"י שהוא ביטול בלב שמשוה החמץ לעפר. מ"מ ישנם שני דברים בהם חלוק הרמב"ן על רש"י ושונה רש"י בהם מרוב הראשונים הנזכרים אצלינו. והם א) שרש"י לומד את ענין ביטול חמץ מ"תשביתו" והשבתה היא בלב. ב) לענין הגלוסקא נאה שרש"י כתב שעובר עליה רק כשחס עליה ומשהה אותה מפני יפיה. ושאר רוב הראשונים כתבו שעובר עלה מיד כשמוצאה אם אינו מתעסק מיד בלבערה. וכן הסיקו גם הרמב"ן והר"ן שביטול נלמד מ"לא יראה לך"- בטל מלבך.

ונראה ששתי המחלוקות תלויות זו בזו. דיש לומר שרש"י סובר שענין ביטול הוא כענין שכתב רבינו מנוח על הרמב"ם שכשביטל החמץ הוי כטח פניו בטיט שבטלו מתורת חמץ. ואין זה רק שמבדיל דעתו מן החמץ ומתיאש ממנו ומחשיבו כאילו הוא לגביו עפר כמ"ש הרמב"ן אלא הענין שהביטול מוציאו מתורת חמץ. ולכן רק רש"י יכול ללמוד את ענין הביטול מ"תשביתו" שעיקר פסוק זה מלמדנו את ענין ביעור חמץ ע"י שריפה וכלוי (וגם לפי רש"י ביטול) כיון שהביטול לפיו הוא כמו הביעור ששניהם מוציאים את החמץ מתורת אוכל. אך לשאר הראשונים שסוברים שבביטול האדם מפריש עצמו מהחמץ ומפריש את החמץ ממנו, אין זה כענין מצות תשביתו שענינה כילוי החמץ, ולכן הם לומדים ביטול מן "לא יראה לך" שכיון שהפריש עצמו אדם מן החמץ בין בתורת הפקר, בין בתורת הפרשה בדעתו אין החמץ שלו ואין לו שום זיקה אליו ולכן לא עובר אך אין זה כביעור בידיים שהוא כילוי החמץ, אלא הביטול הוא רק דרך להנצל מן האיסור ע"י הפרשת עצמו מן החמץ.

ונראה שלגבי גלוסקא נאה הולך רש"י לשיטתו. דכיון שלפני שמצאה לא ידע הוא על קיומה, יוצא שלא היתה לה שום חשיבות בעיניו והיתה חשובה א"כ כעפר והרי היא כמבוערת. (כיון דלרש"י ענין הביטול הוא הוצאת כל החשיבות מן החמץ והחשבתו לעפר, ממילא יוצא שחמץ שלא היתה לו שום חשיבות בעיניו הרי הוא ג"כ כעפר כל עוד לא החשיבו ולא עובר עליו כיון שהוא כמבוער).